

Familiegrootte bij de KLEINE ZWAAN in 1960

Door F. K. Haak en
T. Lebre

Op 1 november 1960 telden wij bij de *kleine zwaan* (*Cygnus bewickii*) op het Ketelmeer en een deel van het Veluwe-meer het aantal jongen per familie. Tevens telden wij de jongen in grotere troepen, waarin de families niet apart te tellen waren.

In totaal werden 1027 vogels in de telling betrokken. Aangezien op 3—4 november 1960 het aantal *kleine zwanen* tussen de Afsluitdijk bij Makkum en Harderwijk omstreeks 4200 exemplaren bleek te zijn, vertegenwoordigt ons „monster” van ruim duizend vogels een kwart van het aanwezige totaal. Dit lijkt ons voldoende representatief.

Wanneer wij ons beperken tot „zuiver” families van twee ouders plus een of meer jongen, dan leverde onze telling het volgende resultaat op: totaal aantal families 46, waarvan met één jong 4, met twee jongen 8, met drie jongen 21, met vier jongen 11 en met vijf jongen 2. De „families” van één adulte vogel plus één of meer jongen bleken relatief zeer vaak maar één jong te hebben. Wij laten deze groep daarom voor de bepaling van de familiegrootte buiten beschouwing. Evenmin bruikbaar lijken ons de „families” van drie oude vogels plus een of meer jongen. In een aantal gevallen zal de derde volwassen vogel een jong in het tweede jaar kunnen zijn, dat zich nog bij zijn ouders op houdt. In andere gevallen zal de derde volwassen vogel misschien ten onrechte als erbij behorend zijn aangemerkt. Van de 9 families van drie ouden plus x jongen zijn er echter niet minder dan 6 met 4 jongen. Dat is nogal veel, zodat wij moeten denken aan de mogelijkheid, dat sommige van deze groepen van 3 + 4 in werkelijkheid bestaan uit (2 + 3) + (1 + 1). Ook de „families” van 3 plus x jongen laten wij daarom buiten beschouwing.

Er blijven dus 46 families over en het blijkt dat het aantal families met drie jongen bijna de helft van het totaal aantal families vormt. Families met drie en met vier jongen vormen samen ruim twee-derde van het totaal. Behalve deze gegevens over de spreiding in de familiegrootte kunnen wij ook de gemiddel-

de familiegrootte uit de tellingen afleiden. De 46 families hadden 137 jongen, dat is 2.97 jongen per familie, hetgeen dus neerkomt op 3 jongen per familie. In totaal betrof onze telling 1027 *kleine zwanen*, waarvan 734 vogels in volwassen kleeed en 293 jongen. Deze jongen zullen gemiddeld $293 : 2.97 =$ circa 98 ouderparen hebben gehad, d.i. 196 oudervogels.

De samenstelling van onze groep van 1027 *kleine zwanen* wordt nu:

	Aantal	% van het totaal
A. eerstejaars	293	28.5
B. ouders	196	19.0
C. overige vogels in volwassen kleed	538	52.5
Totaal	1027	100

Categorie A plus categorie B, dus de families, vormen samen slechts ongeveer 47%. Meer dan de helft van de getelde groep blijkt dus niet of zonder succes aan het voortplantingsproces te hebben meegedaan. Gezien de goede voortplantingsresultaten, geloven wij dat er maar weinig geslachtrijpe paren wier broedsel mislukt is, in categorie C zullen zitten. Deze „overige vogels in volwassen kleeed” zijn o.i. grotendeels niet-geslachtsrijpe dieren. Zwanen krijgen n.l. in hun tweede zomer al het volwassen kleeed, maar zij worden pas in hun derde of vierde voorjaar geslachtsrijp. Dit is bij dergelijke grote vogels een normaal verschijnsel. Ganzen broeden meestal ook pas in hun derde jaar. Bij *kolganzen*, waar jongen en overjarige vogels in het veld goed zijn te onderscheiden, zien wij een soortgelijke leeftijdsopbouw van de troepen als bij de *kleine zwaan* (vgl. Lebre 1948: Waarnemingen over leeftijdsgroepen bij *kolganzen*, *Anser a. albifrons* (Scop.)). Positieve gegevens over het geslachtsrijp worden van in het wild levende vogels zijn echter altijd moeilijk te verkrijgen. Dit geldt in het bijzonder voor een soort als de *kleine zwaan*, die zijn

broedgebied heeft in de eenzaamheid van het barre Noorden. De literatuur is schaars en vaag. Kortright (The Ducks, Geese and Swans of North America, blz. 38) zegt: „Zwanen broeden in de regel niet voor hun vierde jaar”. Delacour (the Waterfowl of the World”, I, blz. 72) zegt: „Hoewel de staat van volwassenheid bereikt wordt in het derde jaar, schijnt het dat de meeste van deze zwanen (hij doelt op beide „geelbekken”, plus hun Amerikaanse verwanten) niet broeden voor hun vijfde of zesde jaar, misschien om-

dat het vaak moeilijk is voor jonge vogels om een nest-territorium te verwerven.” Deze uitspraak lijkt meer een gevolg van Delacours ervaringen met in gevangenschap levende zwanen, dan een resultaat van veldstudies. De theorie omtrent gebrek aan territoria wordt niet door veldwaarnemingen gesteund. Afgezien van al deze beschouwingen geloven wij, dat het wel zin zou hebben te letten op schommelingen in de familiegrootte bij de *kleine zwaan* van jaar tot jaar, eventueel ook in de loop van één seizoen, b.v. bij inval van vorst e.d.
